PROFESSORILIITTO
PROFESSORSFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

Helsinki 18.10.2019

Sivistys- ja tiedejaosto

Asia: Professoriliiton lausunto hallituksen esityksestä (HE 29/2019 vp) eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Sivistys- ja tiedejaosto on pyytänyt Professoriliitolta (myöhemmin liitto) lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020. Lausunnon teemana on korkeakouluopetus ja tutkimus (luku 29.40); Miten varmistetaan koulutuksen ja tutkimuksen korkea laatu sekä osaavan työvoiman riittävyys? Miten saavutetaan se T&K-rahoitukselle asetettu 4 prosenttitavoite? Korkeakoulujen aloituspaikkojen riittävyys?

Lausunnon pääkohdat:

- Suomen tutkimus- ja kehittämismäärärahat vähenevät ensi vuonna, liite1.
- Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan 4 prosentin BKT-osuuden tavoite edellyttää noin 3 miljardin euron vuosittaisia julkisia ja yksityisiä lisäpanostuksia tutkimukseen ja kehittämiseen.
- Tutkintotavoitteiden nostaminen tuhansilla ilman lisärahoitusta tarkoittaa tutkimuksen teon edellytysten heikkenemistä ja koulutuksen laadun vähenemistä.
- Henkilöstön venymisellä on rajansa.
- Yhteiskunnallisen päätöksenteon tulee perustua entistä enemmän tutkittuun tietoon.

Yksityiskohtainen tarkastelu:

Tutkimus kaipaa miljardiluokan lisäpanostusta.

Pääministerin johtaman Tutkimus- ja innovaationeuvoston (TIN) tavoitteena on nostaa Suomen TKI-rahoituksen BKT-osuus 4 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. TKI-menojen osuus BKT:sta on valitettavasti laskenut merkittävästi viime vuosina (niiden osuus oli 3,64 % vuonna 2011 ja arvion mukaan 2,72 % vuonna 2020).

Professoriliiton mielestä on erinomaista, että yliopistojen perusrahoitusta nostetaan 40 miljoonalla eurolla vuodessa ja yliopistoindeksien jäädytys lakkaa vuoden 2020 alusta lukien. Liitto kuitenkin korostaa, että keskustelussa on hämärtynyt suomalaisen tutkimuksen rahoituksen karuus – kyse ei ole miljoonien vajeesta tai edes satojen miljoonien vajeesta. Pelkästään Ruotsin tutkimus- ja kehitysintensiteetin saavuttaminen edellyttää noin 1,5 miljardin euron lisäpanostuksia. Korkeakouluvisiossa yhteisesti sovitun tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan 4 prosentin BKT-osuuden tavoite edellyttää noin 3 miljardin euron vuosittaisia julkisia ja yksityisiä lisäpanostuksia tutkimukseen ja kehittämiseen. Liitto korostaa, että Suomella on siis miljardiluokan haaste ja tavoite, jonka taakse on asettunut laaja parlamentaarinen joukko. Hallitukselta ja oppositiolta tarvitaan nyt konkreettisia käytännön toimia niiden rahoitusedellytysten kehittämiseksi, joilla Suomi nostetaan takaisin tieteen, tutkimuksen ja kehittämisen maailman kärkeen.

Jotta TKI-rahoituksen BKT-osuus voisi nousta 4 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä, rahoituksen määrän lisäksi tarvitaan merkittävä muutos rahoituksen laatuun. Yliopistojen lyhytaikaisen ja kilpailun rahoituksen osuutta on vähennettävä ja pitkäaikaisen ei-tulosperusteisen perusrahoituksen osuutta on nostettava, jotta tutkijoilla olisi mahdollisuuksia harjoittaa pitkäaikaista tutkimustoimintaa, tehdä yhteistyötä teollisuuden kanssa ja hankkia kansainvälistä rahoitusta. TKI-rahoituksen BKT-osuus ei nouse tavoitteeseen yliopistojen nykyisellä rahoitusmallilla.

Maan hallituksen panostukset yliopistoihin ja tutkimukseen ovat ristiriidassa koulutus- ja tiedepolitiikalle asetettujen tavoitteiden kanssa. Suomen tutkimus- ja kehittämismäärärahat vähenevät ensi vuonna tämän lausunnon liitteenä olevan Professoriliiton opetus- ja kulttuuriministeriöltä pyytämän taulukon mukaisesti, *liite1*.

Talousarvioesityksen mukaan Suomen Akatemian kokonaisrahoitus laskee 47 miljoonaa euroa vuoteen 2019 verrattuna. Professoriliitto esittää, että talousarvioesitystä muutetaan tältä osin ja esitetyistä rahoitusleikkauksista luovutaan. Myöntövaltuudet vähenevät 31 miljoonalla eurolla kuluvaan vuoteen verrattuna. Summasta menee merkittävä osa Kajaaniin sijoitettavan supertietokoneen kustannuksiin. Liitto pitää hyvänä, että Suomeen tulee supertietokone, joka hyödyttää myös tieteen tekemistä. Näin merkittävään investointiin olisi pitänyt löytyä erillisrahoitus korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen (PL 29) ulkopuolelta.

Talousarvioesityksen mukaan Business Finlandin kokonaisrahoitus tutkimus- ja kehittämismäärärahojen osalta kasvaa noin 40 miljoonalla eurolla vuoteen 2019 verrattuna. Liitto muistuttaa, että viime hallituskauden alussa Business Finlandin innovaatiorahoituksesta leikattiin 120 miljoonaa euroa. Valitettavasti rahoitusleikkaukset ovat näkyneet Business Finlandin toiminnassa muun muassa siten, että rahoituspäätökset ovat viivästyneet, instrumentteja on muutettu kesken haun ja merkittäviä hankkeita on jäänyt vaille rahoitusta. Liiton mielestä Business Finlandin kokonaisrahoituksen nostaminen on hyvä asia, mutta määrä ei ole riittävä.

Uusia opiskelijoita ei kouluteta talkoilla.

Korkeakoulutus ja tutkimus 2030 -visiossa on sitouduttu nostamaan korkeakoulutettujen osuus puoleen ikäluokasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on lähettänyt korkeakouluille ehdotuksensa uusista tutkintotavoitteista. Seuraavalla sopimuskaudella (2021 - 2024) tutkintoja tulisi valmistua keskimäärin 8 000 enemmän vuodessa kuin nyt. Kasvusta yli puolet kohdistuisi yliopistoihin. Näiden lukujen valossa lisätutkintoja tulee tuottaa yhden uuden yliopiston verran ja ilman erillisrahoitusta.

Tutkintotavoitteita ollaan nostamassa tuhansilla ilman lisärahaa. Hallitus valmistelee myös mittavaa jatkuvan oppimisen uudistusta, mutta sen rahoitus on vielä täysin auki. Tuhansien uusien opiskelijoiden koulutus ei hoidu talkoilla. Yliopistohenkilöstön määrä väheni isojen rahoitusleikkausten vuoksi vuosien 2013 - 2017 aikana yli 2 800 henkilöllä. Vuonna 1990 Suomessa oli yksi professori 61 opiskelijaa kohden ja vuonna 2017 suhdeluku oli heikentynyt 79 opiskelijaan per professori. Liitto muistuttaa, että kokoaikaisten professoreiden lukumäärä on yliopistoissa pienentynyt yhdeksänä vuotena peräkkäin. Marraskuusta 2009 syyskuuhun 2018 kokoaikaisten professoreiden lukumäärä on vähentynyt 429 professorilla (18 %) lukumäärän olleessa viime vuonna enää 1969.

Ajatus siitä, että yliopistoissa vain opetettaisiin enemmän, on mahdoton. Opetus- ja kulttuuriministeriön ehdotus tarkoittaisi, että yliopistojen työntekijät rahoittaisivat koulutuksen määrän nostamisen.

Samalla henkilöresursseja siirrettäisiin tutkimuksesta opetukseen, kun taas TKI-rahoituksen BKT-osuuden nostaminen 4 prosenttiin edellyttäisi henkilöresurssien siirtämistä pitkäaikaiseen perustutkimukseen.

Koulutusmäärien nosto yliopistoissa ikäluokkien pienentyessä on omiaan johtamaan koulutuksen laadun ja tutkimuksen tason laskuun, kun taas yliopistolain mukaan tavoitteena pitää olla korkea kansainvälinen taso.

Liitto korostaa, että koulutusmäärien nostoon tarvitaan joka tapauksessa riittävät resurssit. Uhkana on, että hallituksen lupaukset kääntyvät heikennyksiksi.

Liitto edellyttää, että 50 % korkeakoulutustavoite eli tutkintotavoitteiden nostaminen tuhansilla tulee toteuttaa koulutuksen korkea laatu säilyttäen ja täysimääräisesti resursoiden.

Monikanavaisen rahoituksen toimivuutta tulee parantaa.

Maan hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut siihen, että ennakoitavan ja pitkäjänteisen tutkimusrahoituksen roolia vahvistetaan korkeakoulurahoituksessa. Maan hallitus on myös sitoutunut selvittämään tutkimusrahoituksen ennakoitavuuteen, pitkäjänteisyyteen ja hyödynnettävyyteen liittyvät haasteet ja mahdollisuudet ja luomaan *toimenpideohjelman* tarkoituksenmukaisen tutkimusrahoituksen toteuttamista varten. Professoriliitto tarjoaa asiantuntemustaan kyseisen toimenpideohjelman valmistustyöhön.

Perusrahoituksen kehittämisellä korkeaan laatuun ja riittävään määrään.

Professoriliitto toteaa, että korkealaatuisen tutkimuksen tulokset ovat yliopistojen opetuksen perusta ja uusien sovellusten mahdollistaja kaikkialla yhteiskunnassa. Tutkimuksen ja opetuksen laatu, kansainvälisesti tunnustettu tieteen korkea taso ja koulutuksella aikaansaatu osaaminen voidaan saavuttaa – ja pitää – vain tavoitteen mukaisella riittävän korkealla perusrahoituksella, jonka tueksi toteutetaan toimintaa kehittäviä erillisiä investointeja. On myös huomattava, että tieteellisen tutkimuksen ja korkeakouluopetuksen korkein kansainvälinen taso kohoaa jatkuvasti.

Yliopistoilla ei ole lainkaan liikkumatilaa tehdä uusia nopeita tutkimusavauksia. Siinä ajassa, kun professorit ja muut tutkijat joutuvat Suomessa hakemaan pirstaleista hankerahoitusta, mahdollisesti saavat sitä ja perustavat tutkimusryhmän, kilpailijamaissa asiaa on jo ehditty tutkia 2 - 3 vuotta. Tutkimuksen perusrahoituksen nostamisella yliopistot ja tutkimuslaitokset voivat toteuttaa nykyistä ketterämmin uusia ”uteliaita” tutkimushankkeita yhdessä verkostojensa kanssa ja panostaa lisääntyvän EU-rahoituksen hakemiseen.

Tavoitteiden toteutumisen kannalta on myös tärkeää edistää tiedemyönteisen ja osaamista arvostavan ilmapiirin vahvistumista Suomeen. Jokaisen toimijan tulee puhein, teoin ja oman esimerkkinsä avulla kannustaa lapsia, nuoria ja aikuisia uteliaisuuteen, oppimiseen ja tiedon soveltamiseen. Tiedemyönteisen ilmapiirin vahvistaminen kuuluu koko koulutusjärjestelmälle ja yhteiskunnalle.

Liitto toteaa, että kaikki panostukset ovat tervetulleita, mutta toivoo ensi sijassa vakiintuneiden, jo olemassa olevien rahoitusinstrumenttien käyttämistä. Lippulaivahanke ja muut uudet välineet valitettavasti lisäävät entisestään tutkimushenkilöstön resurssien käyttämistä tutkimusrahoituksen hakemiseen ja laajentavat tutkimushallintoa.

Rahoituksen vakaus turvataan yliopistojen rahoitusmallin muutoksella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla valmistellusta ja vuonna 2021 voimaantulevasta yliopistojen rahoitusmallista puuttuu vakauttava ja tosiasiallisesti niiden omia strategioita tukeva osuus. Professoriliiton ja Tieteentekijöiden liiton esittämässä mallissa[1], 24 prosentin osuus, lisäisi rahoituksen vakautta ja yliopistojen omaehtoista profiloitumista. Perusteellinen valmistelutyö rahoitusmallin muuttamiseksi tulee aloittaa hallituskauden puolivälissä.

---

[1] https://professoriliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/37d2a3a77d093d396837283956198785/1558203574/application/pdf/991226/Yliopistojen_rahoitusmalli_webversio.pdf

PROFESSORILIITTO
PROFESSORSFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

Henkilöstön venymisellä on rajansa.

Yliopistojen henkilöstömäärä on vähentynyt edellä kerrotun mukaisesti tuhansilla kahden viimeisen hallituskauden aikana. Jäljelle jääneet ovat jakaneet lisääntyneet työt, ja heidän jaksamisensa on koetuksella. Resurssivähennysten seuraukset näkyvät viiveellä.

Tutkijoiden tekijänoikeudet tulee turvata.

Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus ei toteudu ilman tekijänoikeuksia. Tutkijoiden tekijänoikeuksilla turvataan se, että perusoikeudet toteutuvat myös yliopistosektorilla. Tutkijavetoisuus takaa tieteen laadun. Tekijänoikeuksien kaventaminen heikentäisi avoimen tutkimuksen sekä keksintö- ja innovaatiotoiminnan kannustimia. Tutkijoiden tekijänoikeudet tulee säilyttää nykyisellään. Kasvava digitalisaatio ei edellytä yliopistojen tutkijoiden ja opettajien tekijänoikeuksien heikentämistä ja siirtämistä esimerkiksi työnantajalle. Tekijänoikeuslakia tai korkeakoulukeksintölakia (laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin) ei tule muuttaa.

Yhteiskunnallisen päätöksenteon tulee perustua tutkittuun tietoon.

Maan hallitus on sitoutunut hallitusohjelmassaan tietopohjaiseen politiikan tekoon sekä yhteistyön syventämiseen tiedeyhteisön kanssa. Liitto toteaa, että päätöksenteon pitää pohjautua entistä vahvemmin tutkittuun tietoon. Tutkijat osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun monin tavoin. Tutkijoita on tästä myös syytä palkita. Liitto pitää erittäin huolestuttavaa, että monet tutkijat, jotka tutkivat yhteiskunnallisesti arkoja aiheita, ovat joutuneet vihapuheen kohteeksi. Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan selvitysten mukaan tämä vaikuttaa tutkijoiden aktiivisuuteen ottaa osaa tällaisista aihepiireistä käytävään keskusteluun. Yliopistojen ja poliitikkojen tulee tuomita tutkijoihin kohdistuva vihapuhe nykyistä voimallisemmin.

Tutkimus- ja innovaationeuvoston ja valtioneuvoston päätöksenteon tueksi perustettavien tiedepaneelien yhteistyötä tulee lisätä. Tutkimus- ja innovaationeuvoston jäseninä tulee olla riittävästi henkilöitä, joilla on merkittävät tieteelliset ansiot.

Lopuksi

Liitto korostaa, että yliopistot ja muu tutkimus tulee nähdä investointina tulevaisuuteen. Maan hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2020 tutkimus- ja kehittämismäärärahat ovat kokonaisuudessaan vähemmän kuin vuonna 2019.

Professoriliitto-Professorsförbundet

Jouni Kivistö-Rahnasto

puheenjohtaja

Tarja Niemelä

toiminnanjohtaja

Keskeiset tutkimus- ja kehittämismäärärahat ja niiden kehitys, miljoonaa euroa[1)].

	2019 varsinainen talousarvio	2020 esitys	2019–2020 muutos	2019–2020 muutos, %
Yliopistot[2]	631	668	37	6
Ammattikorkeakoulut	68	72	4	6
Valtion tutkimuslaitokset	184	189	6	3
— josta VTT[3]	78	81	3	4
Tutkimusorganisaatioiden tutkimusmäärärahat, yhteensä	883	929	47	5
Suomen Akatemia	469	423	–47	–10
— josta strateginen tutkimus	56	55	–1	–2
Business Finland (ex-Tekesin osuus)	583	620	37	6
— josta t&k-rahoitus[4]	451	500	49	11
Rahoitusorganisaatiot yhteensä	1 052	1 043	–9	–1
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta	11	11	0	–5
Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille erikoissairaanhoitolain mukaiseen tutkimustoimintaan	24	25	1	5
Keskeiset rahaerät, yhteensä	1 970	2 008	38	2
– vain t&k-rahoitus, yhteensä	1 838	1 888	50	3
– muu t&k-rahoituserät	153	~153	0	0
Arvio valtion koko t&k-rahoituksesta	*1 991*	*2 041*	*50*	*3*
Arvio valtion t&k-rahoitusintensiteetistä	0,82 %	0,82 %		

[1)] Metodologisista ja muista muutoksista johtuen vuosien 2019 ja 2020 t&k-rahoitusluvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia aiempien vuosien tietojen kanssa.

[2)] T&k-rahoituksen kehityksen vertailukelpoisuuden parantamiseksi yliopistojen valtionrahoitukseen ei ole laskettu mukaan arvonlisäverokompensaatiota. Tutkimukseen kohdentuva osuus kokonaisrahoituksesta on pidetty tässä laskelmassa vuoden 2020 osalta prosentuaalisesti samalla tasolla kuin edellisenä vuonna. Tämä parantaa eri vuosien tietojen verrattavuutta ja myös yhtenevyyttä Tilastokeskuksen t&k-budjettianalyysin tietoihin.

[3)] VTT:n t&k-rahoitus on arvio, joka perustuu talousarvioesitystietojen ohella Tilastokeskuksen aineistoihin. Luku tarkentuu Tilastokeskuksen budjettianalyysissä helmikuussa 2020.

[4)] Business Finlandin ex-Tekesiin kohdentuvasta rahoituksesta huomattava osuus kohdistuu muuhunkin kuin kansainväliset tilastokriteerit täyttävään t&k-toimintaan.